

Вячеслав КОЗАК

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ЗАСАДАХ МЕРЕЖЕВОГО ПІДХОДУ

Досліджується проблематика публічного управління, трансформація цієї системи в контексті розвитку теорії політичних мереж. Розкривається поняття мережевого підходу. Аналізується застосування теорії політичних мереж для розвитку публічного управління через порівняння її з іншими управлінськими концепціями. Систематизується зміст основних компонентів мережевого підходу в контексті модернізації системи публічного управління. Окреслюються певні обмеження щодо використання концепції політичних мереж у системі публічного управління. Обґрунтовується необхідність застосування управлінських принципів мережевого підходу як інструментів успішної модернізації публічного управління в Україні.

Ключові слова: мережевий підхід, мережі, політичні мережі, мережеве управління, управлінські концепції, публічне управління.

Viacheslav Kozak. Modernization of public administration: a network approach

The problems of public administration, the transformation of this system in the context of the development of the theory of political networks are investigated. The concept of the network approach is revealed. The application of the theory of political networks to the development of public administration through its comparison with other management concepts is analyzed. The main components of the network approach are systematized in the context of modernizing the public administration system. Certain limitations are defined regarding the use of the concept of political networks in the public administration system. The necessity of applying the management principles of the network approach as tools for the successful modernization of public administration in Ukraine is justified.

Key words: network approach, networks, political networks, network management, management concepts, public administration.

Нині в Україні реалізується цілий комплекс широкомасштабних реформ, які охоплюють сферу політичного, адміністративного та територіального устрою. Здійснюється трансформація системи державної влади. Проте будь-яка структурна трансформація державної системи влади створює відповідні виклики для країни, особливо це стосується модернізації публічного управління в умовах децентралізації та діяльності владних інститутів у новій організаційно-управлінській парадигмі публічної влади. Поступово здійснюється переорієнтація з розгляду окремо державного управління, місцевого самоврядування та громадянського суспільства на їх системне бачення в контексті публічного управління. Зазначене потребує більш уважно придивитися до категорії «публічне управління», взаємозв'язку такого управління із сучасними організаційно-управлінськими концепціями, що формують політико-управлінське підґрунтя для діяльності сучасних держав. Одною з таких організаційно-управлінських концепцій є теорія політичних мереж. Інкорпування мереж в управлінську підсистему держави пояснюється стрімким розвитком інформаційного суспільства, розмиванням меж між державою і громадянським суспільством, поглибленням глобалізаційних процесів. Саме тому стає важливим вивчення мережевих управлінських концепцій, їх впливу на зміну загальної управлінської парадигми та розвиток нових відносин у системі публічної влади.

Проблематика публічного управління, трансформація цієї системи в контексті розвитку нових управлінських теорій та концепцій найбільш широко досліджується в межах західної науки. Український науковий дискурс також приділяє значну увагу

цьому питанню. Проте вивчення мережевого підходу та застосування концепту політичних мереж в українське публічне середовище перебуває на початковій стадії. Незважаючи на обмежений обсяг досліджень у цій сфері, заслуговують на увагу праці В. І. Абрамова [1], К. О. Богуславської [3], О. А. Котукова [5], А. А. Попка [7], С. В. Ситника [9], С. І. Чернова [8], С. М. Ягодзінського [11] та ін. Віддаючи належне їх науковому доробку, слід зауважити, що ця тематика потребує додаткових досліджень.

Основною метою дослідження є теоретико-методологічний аналіз мережевого підходу та застосування концепту політичних мереж в умовах модернізації публічного управління в Україні.

В останні десятиріччя багато європейських країн здійснили великомасштабні структурні реформи, спрямовані на модернізацію публічного управління. Ці процеси зумовили активізацію та розвиток нових досліджень у напрямі зміни владних і управлінських можливостей держави та її інститутів. Важливість цих досліджень пояснювалася тим, що перед державою як суспільно-політичним інститутом під час проведення таких реформ ставилися нові виклики. Отже, держава була вимушена реалізовувати базові функції в умовах прискорення технологічного розвитку, появи та загострення глобальних проблем. Для України, яка вступила в період масштабних політико-правових реформ, окрім визначених вище загроз, додалися кризові процеси, обумовлені зовнішніми факторами, насамперед агресією Російської Федерації, а також внутрішньополітичними конфліктами.

Досліджуючи публічну сферу, Дж. Коппен'ян та Е. Клійн зазначають, що існуючі загрози вимагають розробки нової архітектури публічного управління, яка має спиратися на нові організаційно-управлінські структури [21]. Розвиток нових організаційно-управлінських структур у сфері публічного управління у світі проходить під впливом фундаментальних цивілізаційних зрушень, що відбуваються впродовж кінця ХХ – на початку ХХІ ст., на які впливає розвиток світової наукової думки щодо суспільства, держави та публічного управління [4]. Пошук ефективної державно-адміністративної моделі сприяв появі в науці та практиці публічного управління нових теоретико-методологічних підходів, теорій та управлінських концепцій, зокрема: концепції та практики нового державного менеджменту (*new public management*), теорії політичних мереж (*political networks*), концепції належного врядування (*good governance*) та ін. Кожен із цих концептуальних напрямів претендує на універсальність та статус архітектурної парадигми публічного управління, проте в цій роботі зупинимось на дослідженні мережевого підходу та теорії політичних мереж, їх впливі на систему публічного управління.

Для характеристики мережевого підходу та розуміння можливостей його практичного використання вважаємо за необхідне простежити його теоретичний генезис та окреслити пізнавальні межі.

Мережевий підхід має тривалу історію розвитку у сфері вивчення соціальних та суспільно-політичних структур. Наприклад, Ф. Беррі з групою науковців досліджує застосування мережевого аналізу в ранніх Хоторнських експериментах (1924 – 1932 рр.), фіксує перше використання «мережевої структури для аналізу соціальної поведінки» [12]. У сфері політичного аналізу на мережевий підхід уперше звернув увагу американський дослідник Е. Гриффіт, визначаючи закономірності взаємодії різних суб'єктів політики, зокрема в законотворчій діяльності [16, р.182 – 184].

У післявоєнні часи мережевий підхід активно застосовувався в соціальних науках для аналізу взаємин і взаємозв'язків у сферах, які перебувають у полі зору соціальної психології, соціології та теорії організації. Поступово поширюється поняття «мережі» як набору вузлів, пов'язаних між собою [2, с. 18]; чи як структури взаємного зв'язку [24, р. 446]; або як групи людей, яка сформувалася для досягнення спільної мети шляхом добровільної співпраці [19, р. 137].

Уже в 60 – 70-х рр. ХХ ст. мережевий підхід почав застосовуватися для аналізу публічної політики шляхом: надання характеристики роботи публічних органів влади та їх взаємодії з групами інтересів; аналізу структурних взаємин між політичними інститутами; вивчення сфери публічного управління [3]. Найчастіше він застосовується для розкриття сфери публічної політики. Це пояснюється тим, що мережевий підхід дає можливість аналізувати роль та позиції учасників мережі й прогнозувати наслідки діяльності для політичної системи в цілому. Акцентуючи увагу на широкій залученості в політичний процес різних типів акторів, мережевий підхід підкреслює близькість відносин між державним апаратом та інститутами громадянського суспільства, розмитість меж між державою та суспільством, між публічним та приватним [13].

На відміну від системного підходу мережевий підхід не описує порядок і стабільність, а розробляє інструментарій для аналізу динаміки та змінюваності в процесі прийняття та реалізації державних рішень, що є актуальним в умовах високого ступеня невизначеності та непередбачуваності політичного процесу та взаємодії політичних акторів. Мережевий підхід по-новому концептуалізує традиційні організаційні параметри: інформацію, ресурси, знання, довіру, цінності тощо. Він не констатує існування мереж, а орієнтований на пояснення причин їх формування, підтримку зв'язків між учасниками, способів їх припинення, а також пошук технологій ефективного управління альянсами, що стає можливим завдяки корінному теоретичному різноманіттю.

Об'єктом дослідження мережевого підходу є організаційні структури, які утворюються на основі формальних і неформальних взаємозалежностей між політичними акторами в різних політико-управлінських сферах. Мережевий підхід дозволяє зв'язати публічну та латентну сфери політики, підкреслюючи значення не функціонально-рольових аспектів діяльності публічних і недержавних інститутів, а інтерактивних форм комунікації між зацікавленими акторами з приводу прийняття і / або реалізації того чи іншого рішення.

Згодом з'являється поняття політичної мережі, яке розуміють як «набір відносно стійких неієрархічних взаємозалежних відносин, що з'єднують множину акторів, які поділяють спільні інтереси щодо політики та обмінюються ресурсами для досягнення визначеної мети шляхом налагодження відносин співробітництва» [13] (тут і далі переклад наш. – В. К.). Застосування політичних мереж розкривалося через мережевий аналіз, узятий із суміжних соціальних дисциплін, та концепцію «залізних трикутників», що описувала стабільні структурні утворення, які являли собою стійкі, непроникні політичні мережі, де взаємодіють бюрократія, конгресмени та зацікавлені бізнес-структури [14; 20; 22; 23].

На нашу думку, найбільш вдале визначення політичним мережам надає Т. Берцель, аналізуючи дві школи в концепції політичних мереж – німецьку та англійську. Вона зазначає, що «Політична мережа являє собою набір відносно стабільних взаємовідносин, за своєю природою неієрархічних і взаємозалежних, що зв'язують різноманіття акторів, які поділяють щодо політики спільні інтереси та обмінюються ресурсами для того, щоб просунути ці інтереси, визнаючи, що кооперація є найкращим способом досягнення загальних цілей» [13, р. 254].

Дослідники вважали, що політичні мережі з'являються там, де існує політика, спрямована на залучення бюрократів, політиків, експертів, груп інтересів та індивідів, які, у свою чергу, мають спільні інтереси для формування відповідних взаємозв'язків, обговорення проблем, обміну контактами, формування мереж взаємовідносин, які характеризуються гнучкістю, динамізмом, існуванням загальних цілей [24, р. 453; 27, р. 660].

Наприкінці 1970-х рр. в систему мережевого аналізу вводиться поняття «проблемні мережі», які становлять мобільні інститути, створені для вирішення

конкретної проблеми, що складаються зі змінного складу учасників, які на різних фазах існування мережі то входять до неї, то з неї виходять. Такі мережі відображають спонтанний характер процесу проектування політики, у якому бере участь непередбачувана кількість конфліктних інтересів, що конкурують не тільки за результат, а й за формулювання і визначення проблеми [17].

Активна фаза застосування концепту політичних мереж у системі публічного управління розпочинається тоді, коли стало зрозуміло, що використання класичної бюрократичної моделі управління вимагає надмірних зусиль із контролю, моніторингу та регулювання, а відповідно потребує додаткових фінансових та людських ресурсів на рівні держави. Також стимулюванню розвитку політичних мереж сприяло зменшення інтересу до концепції нового державного менеджменту. Це пояснювалося тим, що в 1980 – 1990-х рр. перетворення публічного сектору за цією моделлю показали, що ринкові механізми та технології корпоративного управління призвели до виключення державних інститутів, зайвої формалізації та фрагментації діяльності державних інститутів, розірвання існуючих тривалий час неформальних практик взаємодії політичних акторів у процесі розроблення та реалізації державних рішень.

Наслідки адміністративних реформ, проведених відповідно до принципів нового державного менеджменту, призвели, зокрема, до атомізації публічного сектору, розриву численних зв'язків між публічними інститутами, розриву неформальних практик взаємодії, що сформувалися в процесі розробки та реалізації державної політики. Виявилось, що інкорпорування ринкових механізмів у практику публічного управління порушує існуючі обміни між публічними інститутами, ставить їх у залежність від індивідуальних показників результативності, примушуючи конкурувати, а не шукати точки зчеплення, мотиви об'єднання в цілях більш ефективної реалізації своїх функцій. Таким чином, стало більш очевидно, що держава здійснює свою діяльність за допомогою мереж взаємозалежних організацій, а не через незалежні організації, орієнтовані виключно на досягнення власних цілей [26]. З'явилися наукові обґрунтування того, що концепція нового державного менеджменту «інтелектуально померла», а спроби втілення її ідей на практиці призвели до надмірного ускладнення політико-адміністративного процесу [15].

Поступово як науковці, так і практики почали схилитися до використання теорії політичних мереж, метою якої було розв'язання першочергових соціально-економічних та політичних проблем, що виникали в умовах глобалізації та інформатизації. Схильність до використання концепції політичних мереж пояснювалася також необхідністю адаптації до невизначеності та непередбачуваності зовнішнього середовища і фрагментації політичної системи.

Як і концепція нового державного менеджменту парадигма політичних мереж базується на формуванні забезпеченості суспільних потреб. Вона являє собою особливу архітектуру, що ґрунтується на консенсусі в системі публічних і недержавних структур, які взаємодіють між собою в певних сферах політики на основі ресурсної залежності з метою досягнення згоди з проблеми, у розв'язанні якої всі зацікавлені. Але на протигагу новому державному менеджменту політичні мережі принципово по-іншому розкривають суть взаємостосунків публічних і громадських інститутів. За цією концепцією вони ґрунтуються не на ієрархічних, підпорядкованих взаємовідносинах, а на системі співпраці та співуправління, побудованій на горизонтальних зв'язках, рівноправних статусах, мережевих структурах, що виключають використання механізмів примусу і прямого тиску.

Поновлення значного інтересу до мережевого підходу пов'язано також із розвитком альтернативної концепції «Governance» [27; 29], яка визначила змінність ролі держави та її інститутів, вимушених вирішувати першочергові соціально-економічні та політичні проблеми в умовах глобалізації, адаптуючись до зростаючої

невизначеності, непередбачуваності зовнішнього середовища і фрагментації політичної системи. Також на збільшення уваги до мережових структур вплинула і змінність загальної парадигми соціальних наук. Зокрема, у роботах Дж. Джордона та Р. Родса обґрунтовується не просто ідея про наявність багатозначних неформальних контактів у системі публічної влади, а підкреслено їх пріоритетне значення для ефективного виконання ключових функцій держави. На їх думку, публічні інститути не ізольовані один від одного формальним розподілом повноважень, вони часто виявляються в ситуації ресурсної взаємозалежності під час вирішення завдань у межах своєї функціональної спеціалізації, що створює умови для горизонтальних взаємодій, ведення переговорів, взаємного впорядкування, пошуку компромісу, усунення суперечностей [18; 28].

Розвиток мережевого підходу свідчить про відхід від раціонально-критичних моделей прийняття рішень, розширення осмислення процесів, існуючих у практиці сучасного публічного управління в постмодерністському ключі, з акцентом на ризикованість та непередбачуваність оточення політичної системи. У публічній політиці стрімко зростає роль мережових комунікацій, що зумовлено процесами розвитку інформаційного суспільства, яке трансформує та переорієнтує ресурсні основи влади та управління, а також формує нові соціальні ідентичності в громадянському суспільстві [10].

У контексті розвитку публічного управління, заснованого на концепції політичних мереж, домінуючим є механізм залучення населення до процесу прийняття управлінських та політичних рішень. Не менш важливим для розв'язання суспільних проблем є використання і такого специфічного виду ресурсу, як соціальний капітал, що суттєво відображається в динаміці публічного управління [6]. Побудова системи публічного управління за мережевою архітектурою дозволяє також активізувати неформальні канали взаємовідносин, забезпечити мотивацію, створити сприятливе середовище для взаємодії та акумулювати ресурси на вирішення загальнонаціональних та наднаціональних проблем.

Проте є певні обмеження щодо повсюдного використання концепції політичних мереж у системі публічного управління. Мережеве управління об'єктивно послаблює не лише відповідальність, але й координацію, важливу для будь-якого публічного інституту та держави в цілому. На думку Г. Пітерса, тільки «сильні вертикальні зв'язки між соціальними групами та громадськими організаціями забезпечують ефективну координацію» [25]. Також мережеве управління часто загострює проблеми відповідальності за одержуваний результат. За таких умов відповідальність за реалізовану політику розділена між багатьма учасниками, що не дозволяє ідентифікувати конкретну особу, яка повною мірою відповідає за окрему сферу діяльності [25].

Незважаючи на всі застороги, політичні мережі змінюють організаційний ландшафт сучасного публічного управління. Світовий досвід свідчить, що класична, вертикально організована система взаємодій акторів всередині держави та з основними контрагентами обмежує можливості впровадження інноваційних технологій в управлінську практику та може стати причиною уповільнення політичного розвитку в динамічному та непередбачуваному середовищі.

У свою чергу, застосування мережевого підходу на рівні публічного управління активізує трансформації у структурі та функціях держави, методах і технологіях управління, значно змінює характер професійної підготовки публічних службовців.

Вплив мереж на публічні процеси зумовлює також кардинальну зміну управлінської архітектури всередині держави, де її структура описується не через ієрархічні зв'язки, а через гетерархію, яка відрізняється від попередньої можливістю суб'єктів, діючих на нижніх організаційних рівнях, вільно взаємодіяти з багатьма суб'єктами більш високих організаційних рівнів, оминаючи встановлені вертикальні канали. Крім того, держава цілеспрямовано скорочує кількість виконуваних функцій

за рахунок їх приватизації, переведення на аутсорсинг і розвиток партнерських зв'язків із зовнішніми контрагентами, що забезпечує скорочення транзакційних витрат, які колосально зростають в умовах невизначеності.

Поширення мережевих структур у демократичних державах звужує сферу примусового впливу на стратегії контрагентів. Новий формат взаємодій між інституційно незалежними акторами демонструє ефективність непрямого, мотиваційного регулювання поведінки учасників мережевих структур, значення налагоджених комунікацій, здійснюваних на відстані, а також ціннісних характеристик взаємодії (ділова репутація, імідж).

Однак це не означає, що держава як центральний політичний інститут стає слабкішою. Спираючись на управлінські практики, засновані на мережевій структурі, та використовуючи ресурсні можливості недержавного сектору, вона лише адаптується до нових умов, намагаючись зменшити невизначеність та підвищити якість реалізації функцій, вибираючи оптимальну, стратегічно виправдану логіку взаємодії. Потенційно вона в будь-який момент може відійти від гетерархії, сформувавши необхідну ієрархію стосунків зі своїми партнерами, встановивши нові правила взаємодії.

Таким чином, можна констатувати, що потреба в цілеспрямованому проектуванні мережевих структур за участі недержавних акторів – явище для України, обумовлене потребою в модернізації публічного управління в умовах розосередження влади між багатьма політичними суб'єктами, об'єднання ресурсів яких можливе не тільки на примусовій, але й на партнерській основі.

Щодо розвитку концепцій політичних мереж в Україні можна зазначити, що їх інституалізація на рівні системи публічного управління дозволить забезпечити соціальну інтеграцію та створити механізми для вироблення ефективних управлінських рішень, заснованих на врахуванні інтересів широкого кола осіб, тим паче що існування в політичному просторі нашої країни політичних мереж обумовлене закономірностями розвитку сучасного суспільства та потребами системи публічного управління.

Додаткове вивчення мережевого підходу має стати одним із магістральних дослідних напрямів, який пропонує нові способи відображення політичної реальності, актуальні для сучасності технології розробки та реалізації державних рішень, відкриває нові грані вивчення політико-адміністративних відносин.

Список використаних джерел / List of references

1. **Абрамов В. І.** Інституціоналізм прав людини як мережеве соціокультурне середовище безпеки: практичне значення та загрози / В. І. Абрамов // Державна політика забезпечення національної безпеки України: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання : матеріали круглого столу, м. Київ, 19 лютого 2013 р. / за ред. Г. П. Ситника, Л. М. Шипілової. – Київ : НАДУ, 2013. – С. 20 – 29 [Abramov V. I. Instytutsionalizm prav liudyny yak merezheve sotsiokulturne seredovyshche bezpeky: praktychne znachennia ta zahrozy / V. I. Abramov // Derzhavna polityka zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: aktualni problemy ta shliakhy yikh rozv'iazannia : materialy kruhloho stolu, m. Kyiv, 19 liutoho 2013 r. / za red. H. P. Sytnyuka, L. M. Shypilovoi. – Kyiv : NADU, 2013. – S. 20 – 29].

2. **Арквілл Дж.** Мережі і мережеві війни: майбутнє терору, злочинності та бойових дій / Дж. Арквілл, Д. Ронфельдт ; [пер. з англ. А. Іщенко]. – Київ : Києво-Могилянська академія, 2005. – 352 с. [Arkvill Dzh. Merezhi i merezhevi viiny: maibutnie teroru, zlochynnosti ta boiovykh dii / Dzh. Arkvill, D. Ronfeldt ; [per. z anhl. A. Ishchenko]. – Kyiv : Kyievo-Mohylianska akademiia, 2005. – 352 s.].

3. **Богуславська К.** Мережевий підхід: причини виникнення, напрями дослідження мереж та їх типологізація / К. Богуславська // Наукові записки / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. – Київ, 2006. – Вип. 32. – С. 402 – 414. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2006_32_26 [Bohuslavska K. Merezhevyi pidkhid: prychny vynyknennia, napriamy doslidzhennia merezh ta yikh typolohizatsiia / K. Bohuslavska // Naukovi

zapysky/ In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. – Kyiv, 2006. – Вуп. 32. – S. 402 – 414. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2006_32_26].

4. **Кеттл Д.** Глобальная революция в государственном управлении / Дональд Ф. Кеттл. – Режим доступа : http://magazines.russ.ru/oz/2004/2/2004_2_20.html [Kettl D. Hlobalnaia revoliutsiia v hosudarstvennom upravleny / Donald F. Kettl. – Rezhym dostupa : http://magazines.russ.ru/oz/2004/2/2004_2_20.html].

5. **Котуков О.** Політико-управлінські мережі як чинник модернізації державного управління / О. Котуков // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Харків : Магістр, 2014. – Вип. 2. – С. 119 – 128 [Kotukov O. Polityko-upravlinski merezhi yak chynnyk modernizatsii derzhavnoho upravlinnia / O. Kotukov // Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia : zb. nauk. pr. – Kharkiv : Mahistr, 2014. – Вуп. 2. – S. 119 – 128].

6. **Молодцов О. В.** Сутність політичної мережі як моделі представництва та реалізації інтересів суб'єктів територіального розвитку / О. В. Молодцов // Державне управління: теорія та практика : електрон. наук. фах. вид. – 2006. – № 1. – Режим доступа : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP/2006-1/txts/POLITICHNI/06movstr.pdf> [Molodtsov O. V. Sutnist politychnoi merezhi yak modeli predstavnytstva ta realizatsii interesiv subiektiv terytorialnoho rozvytku / O. V. Molodtsov // Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka : elektron. nauk. fakh. vyd. – 2006. – № 1. – Rezhym dostupu : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP/2006-1/txts/POLITICHNI/06movstr.pdf>].

7. **Попок А. А.** Сучасні підходи до здійснення реформування державного управління: досвід зарубіжних країн / А. А. Попок // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Київ, 2012. – № 2. – С. 13 – 20 [Popok A. A. Suchasni pidkhody do zdiisnennia reformuvannia derzhavnoho upravlinnia: dosvid zarubizhnykh krain / A. A. Popok // Visn. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezidentovi Ukrainy. – Kyiv, 2012. – № 2. – S. 13 – 20].

8. **Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія / за заг. ред. С. Чернова та ін. – Запоріжжя : ЗДІА, 2016. – 606 с. [Publichne upravlinnia ta administruvannia v umovakh informatsiinoho suspilstva: vitchyzniani i zarubizhnyi dosvid : monohrafiia / za zah. red. S. Chernova ta in. – Zaporizhzhia : ZDIA, 2016. – 606 s.]**

9. **Ситник С. В.** Мережева структура публічної політики та управління / С. В. Ситник // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2011. – № 5. – Режим доступа : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_5_5 [Sytnyk S. V. Merezheva struktura publichnoi polityky ta upravlinnia / S. V. Sytnyk // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. – 2011. – № 5. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_5_5].

10. **Сморгунов Л. В.** В поисках управляемости: концепции и трансформации государственного управления в XXI веке / Л. В. Сморгун. – СПб. : Издат. дом С.-Петербург. гос. ун-та, 2012. – 360 с. [Smorgunov L. V. V poiskah upravlyaemosti: kontseptsii i transformatsii gosudarstvennogo upravleniya v XXI veke / L. V. Smorgunov. – SPb. : Izdat. dom S.-Peterb. gos. un-ta, 2012. – 360 s.]

11. **Ягодзінський С. М.** Глобальні інформаційні мережі у соціокультурній перспективі: монографія / С. М. Ягодзінський. – Київ : Аграр Медіа Груп, 2015. – 276 с. [Yahodzinskyi S. M. Hlobalni informatsiini merezhi u sotsiokulturnii perspektyvi: monohrafiia / S. M. Yahodzinskyi. – Kyiv : Ahrar Media Hrup, 2015. – 276 s.]

12. **Berry F.S., Choi S. O., Goa W.X., Jang H., Kwan M., Word J.** Three traditions of network research: what the public management research agenda can learn from other research communities. Public Administration Review, 2004, Vol. 64, pp. 539 – 552.

13. **Borzel T.** What's So Special about Policy Networks? An Exploration of the Concept and Its Usefulness in Studying European Governance. European Integration online Papers (EIoP), 1997, Vol. 1, № 16. Available from : <http://eiop.or.at/eiop/pdf/1997-016.pdf>.

14. **Callon M.** The Sociology of an Actor-Network: the Case of the Electric Vehicle. In M. Callon, J. Law and A. Rip (Eds.) Mapping the Dynamics of Science and Technology: Sociology of Science in the Real World. London : Macmillan, 1986, pp. 19 – 34.

15. **Duonleavy P., Mangetts H. H., Bastow S., Tinkler J.** New Public Management is Dead – Long Live Digital Era Governance. Journal of Public Administration Research and Theory, 2006, Vol. 16 (3), pp. 467 – 494.

Theory and history of Public Administration

---

16. **Griffith E.** The Impasse of Democracy. Study of Modern Government in Action. New York: Harrison-Hilton Books, 1939, 380 p.
17. **Heclo H.** Issue Networks and the Executive Establishment. Washington, DC: American Enterprise Institute, 1978, pp. 87 – 124.
18. **Jordan G.** Sub-Governments, Policy Communities and Networks: Refilling Old Bottles? Journal of Theoretical Politics, 1990, pp. 319 – 338.
19. **Klijn E. H., Koppenjan J. M. F.** Public Management and Policy Networks. Public Management, 2000, Vol. 2, no.2, pp. 135 – 158.
20. **Knoke D., Pappi F., Broadbent J., Tsujinaka Y.** Comparing Policy Networks. Labor Politics in the US, Germany, and Japan. Cambridge, New York : Cambridge University Press, 1996, 288 p.
21. **Koppenjan J. F. M., Klijn E. H.** Managing Uncertainties in networks. A network approach to problem solving and decision making, Routledge, London, 2004, 290 p. Available from: https://www.researchgate.net/publication/200026701_Managing_Uncertainties_in_Networks [accessed Dec 28 2017].
22. **Lowi T. J.** Legislative Politics USA. Boston: Little and Brown, 1962, pp. 132 – 139.
23. **Lowi T. J.** The End of Liberalism: Ideology, Policy, and the Crisis of Public Authority, New York: W.W. Norton, 1969.
24. **O'Toole L., Meier K.** The Implications for Democracy in a Networked Bureaucratic World. Journal of Public Administration Research and Theory, 1997, Vol. 7, no. 3, pp. 443 – 460. Available from: <https://oied.ncsu.edu/selc/wp-content/uploads/2013/03/The-Implications-for-Democracy-in-a-Networked-Bureaucratic-World.pdf>.
25. **Peters B.** The Future of Governing: Four Emerging Models. Lawrence: University of Kansas Press, 1996, 179 p.
26. **Pollitt C., Talbot C.** Unbundled Government: A Critical Analysis of the Global Trend to Agencies, Quangos and Contractualism. London: Routledge, 2004, 349 p.
27. **Rhodes R.A.W.** The New Governance: Governing Without Government. Political Studies, 1996, Vol. 44, pp. 652 – 670.
28. **Rhodes R.A.W.** Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability. Buckingham: Open University Press, 1997, 235 p.
29. **Smith M. J.** Pressure, Power and Policy: State Autonomy and Policy Networks in Britain and the United States. University of Pittsburgh Press, 1993, 262 p.

Надійшла до редколегії 23.01.18